

בס"ד.

הכותב : יעקב בוסקילא.

טל': 0505749657.

מייל': Yakov_b4@walla.com

יעד התלמידים : כיתה יא'. וחטיבת ביניים ז'-ט'.

נכתב לכתחילה סיכום ל-בגרות כיתה יא' בראשית.
אפשר בהחלט ללמד כיתות חטיבה- ביניים ברמה טובה.

בס"ד.

שאלות בגרות בספר בראשית המופיעות בשנים קודמות.

פרשת וירא פרק יח.

1. "וירא ה' אליו באלוני ממרא" מה ה' דיבר עם אברהם? **תשובה:** ה' לא דיבר עם א"א!

2. מה א"כ משמעות "וירא אליו ה' "? **הרמב"ן שני-פירושים.** **הספורנו- פירוש אחד.**

פירוש הרמב"ן:

א. ה' נראה לאברהם **כתגמול-כפרס**, על קיום מצוות ברית-המילה בגיל- 99.

ב. ה' נראה לאברהם על **אומץ-ליבו** לקיים את המצווה, ללא פחד-ומורא, התורה מעידה בפסוק **"בעצם היום הזה"** עשה אברהם אבינו את מצוות-המילה לפני כולם **ביום**, ללא פחד.

פירוש הספורנו:

ה' היה **נוכח** כדרך כוונת-ברית, **פירוש:** ברית המילה הינה ברית-בין ה' - לאברהם,

וכריתת-ברית היא **בעצם-שבועה** המתבצעת **בין שני צדדים**,

צד אחד אברהם היה בקיום מצוות ברית-המילה, **צד שני** ה' היה **נוכח**.

הכנסת אורחים:

3. ציין שתי מידות טובות בהתנהגותו של א"א המתוארת בהכנסת-האורחים ?

תשובה: זריזות. **צניעות-ונדיבות.**

א. **זריזות** התורה מציינת ריבוי פעלים המציינים מהירות וזריזות-

'וירץ'. 'וימהר'. 'מהר'. 'ואל הבקר-רץ אברהם'. 'וימהר לעשות אותו'.

ב. **צניעות ונדיבות** 'אומר מעט-ועושה הרבה' ונותן להם אוכל בשפע.

ישמעאל: פרק כא.

1. מהם שלושת הכינויים {השליליים} שחז"ל מציינים בישמעאל בביטוי **'מצחק'** ?

תשובה:

שרה ביקשה מאברהם לגרש את הגר וישמעאל, כי ראתה אותו **'מצחק'**. 3-פירושים.

א. **'מצחק'** עבודה זרה. {רצה ללמד את יצחק עבודה-זרה}

ב. **'מצחק'** שפיכות דמים. {היה משחק בחץ וקשת להרוג את יצחק}

ג. **'מצחק'** גילוי עריות {ראתה אותו שרה מופקר חסר-צניעות}.

את שלושת הפירושים הנ"ל, דוחה אותם **רבי שמעון בר יוחאי** מכל-וכל.

חס וחלילה לומר עבדו-עבודה זרה וגילוי עריות בביתו של אברהם אבינו.

מה א"כ **פירוש הביטוי 'מצחק'** ? ישמעאל היה צחק על יצחק **בעניין הירושה**,

ישמעאל היה אומר ליצחק אני אקבל ירושה פי-שניים ממך כי אני הגדול, נולדתי לפניך,

ההוכחה של רשב"י לדבריו, כאשר שרה מבקשת לגרש את הגר וישמעאל, אומר הפסוק כך-

"ותאמר לאברהם **גרש האמה** הזאת ואת **בנה** כי **לא יירש** בן האמה הזאת עם בני עם יצחק"

הסיבה א"כ לגרוש ישמעאל, מפורשת בפסוק, **בגלל-הירושה**. וזה פירוש הביטוי **'מצחק'**.

בס"ד.

תפילת החולה.

המלאך מבשר להגר על בריאותו של ישמעאל-בנה.

"ויאמר לה-מה לך הגר, אל תיראי כי שמע אלוקים אל קול הנער **באשר הוא-שם**".

2. מה לומדים חז"ל מתפילת ישמעאל כאשר היה-חולה ונטה-למות?

תשובה: {שני פירושים}

א. כאשר ה' דן {שופט} את האדם, דן אותו לפי מצבו העכשווי-באותו רגע, אם צדיק-הוא,

או רשע, המלאכים לא רצו להצילו-ממות, כי הוא ייסר {יעשה רע} לעם-ישראל **בעתיד**,

ה' אמר למלאכים **עכשיו-הוא צדיק** אני-ה' מצילן, ואיני-מתחשב בהתנהגותו המרושעת

בעתיד, מדוע? **'באשר הוא שם' פירוש-שם-עכשיו הוא צדיק, ולכן הוא יינצל ממות.**

ב. גדולה תפילת-החולה על עצמו, יותר מתפילתם של אחרים עליו,

מניין לנו? לא רק ישמעאל התפלל, גם הגר אימו התפללה, והפסוק מלמד אותנו,

תפילתו של מי התקבלה? ה' שמע לישמעאל, **ולא-להגר**, "שמע אלוקים אל קול-הנער"

קול-הנער-זה ישמעאל. מכאן אנו למדים גדולה תפילת החולה על עצמו,

יותר מתפילתם של אחרים.

3. כיצד התורה מבטאת את היחס של אברהם ושרה, לישמעאל. {ההבדל ביניהם}

שרה: מכנה את ישמעאל, **'בן האמה'** יחס מזלזל לישמעאל.

אברהם: מכנה את ישמעאל, בנו, בנה, הנער, **יחס אבהי**-לישמעאל. {כאבא אוהב}

'עקדת-יצחק' עוקד-והנעקד פרק כב'. {ניסיון 10.}

1. "והאלוקים ניסה את אברהם". מהי הסיבה **העקרונית** לערוך לאברהם-ניסיונות?

או ממה הסיבה העקרונית לעקדת-יצחק? {אותה שאלה בסגנון שונה בכגרות}

תשובה: {3-פירושים, הרמב"ן. הרמב"ם. רש"י.}

הרמב"ן שני פירושים. {מהכוח-לפועל} {פירוש א' הרמב"ן}

א. באדם חבויים כוחות-נפש רבים, הניסיון גורם לאדם להוציאם **מהכוח-מהמקום** בו חבויים

ונסתרים כוחות-הנפש, **לפועל**- לגלות את היכולות והעוצמות החבויים שיש באדם,

על-כן ה' ניסה את אברהם לגלות את כוחות המסירות-נפש שיש בתוכו.

{אגב זה ה-DNA אשר הנחיל א"א לחיילים הקדושים במסירות-הנפש במלחמות ישראל,

וכל מסירות-הנפש של עם ישראל לאורך הגלות, לקיים את מצוות-ה', גם שיש סכנה.}

ב. {שכר טוב לבריות}- {פירוש ב' הרמב"ן}

הקב"ה רוצה לתת שכר-טוב לבריות כאשר-הם עומדים בניסיון,

על מה בדיוק ה' נותן שכר טוב? - על הכוחות היוצאים **לפועל** דרך-ניסיון,

על כוחות-הנפש החבויים והנסתרים-**לא** מקבלים שכר, כמו על ניסיון-**בפועל**.

דוגמא: **רציתי** לתת צדקה, **רציתי** לעזור לחבר, **בפועל לא עשיתי**, אקבל שכר רק על **הרצון**.

ואם נתתי בפועל-צדקה, עזרתי בפועל- לחבר, אקבל שכר גבוה ומשמעותי **מ-הרצון**.

לשם-כך יש ניסיונות לאדם בחיים, וגם לאברהם, ה' רוצה לתת לו שכר גבוה על הניסיון **בפועל**.

רש"י. והרמב"ם.

אחר העקדה, התפרסם בכל העולם **מהי-יראת-ה'**, ואנו משיבים תשובה-ניצחת לכל המקטרגים

ולכל המקנאים ב-אברהם אבינו, ושואלים למה ה' בחר דווקא באברהם אבינו?

נענה להם- **א"א עמד ב-10-ניסיונות** קשים-מאוד בהצלחה רבה.

בס"ד.

2. ש'. 'ויהי אחר הדברים האלה', איזה דברים ?
 ת'. הדברים מלשון 'דיבורים' דו-שיח בין ישמעאל ויצחק.
 3. ש'. מה היו 'הדיבורים' בין ישמעאל ויצחק.
 ת'. ישמעאל אומר : אני מסרתי נפשי לעשות מצוות ברית-מילה בן-13.
 ואילו אתה יצחק הייתה רק בן 8 ימים, ולא הרגשת כלום. {אין לך מצוות מסירות-נפש}
 יצחק עונה: אם ה' יצווה אותי למסור את כל גופי אני אמסור,
 מיד בא השטן ואמר לה', תנסה בבקשה את יצחק נראה אם ימסור נפשו.
 4. ש'. כיצד ה' פונה לא"א ומכין את ליבו למשימת-העקדה ?
 תשובה: בטבלה לפניך.

ה' אומר : קח נא את בינך.	א"א עונה : יש לי שני בנים.
ה' אומר : את יחידך.	א"א עונה : שניהם יחידים, כל אחד לאימו.
ה' אומר : אשר אהבת.	א"א עונה : אני אוהב את שניהם.
ה' אומר : את יצחק.	

4. ש'. מהם הניסיונות בהם ה' מכין את ליבו של אברהם אבינו, לקראת הניסיון ?
 ת'. בניסיון 'לך לך מארצך'... ובניסיון 'עקדת יצחק'.
 5. ש'. למה ה' פונה לאברהם בלשון 'קח-נא' בלשון-בקשה, ולא בלשון ציווי ?
 ת'. אמר ה' לאברהם בבקשה ממך תעמוד בניסיון-העשירי, למרות הקושי הגדול, אחרת יגידו
 הבריות {האנשים} אברהם עמד והצליח בכל הניסיונות, כי הם היו קלים, ואילו בניסיון-הקשה
 א"א לא מצליח לעמוד, לכן ביקש ה' מא"א 'קח-נא' בבקשה ממך תעמוד בניסיון הקשה הזה,
 כך יעריכו את כל ה-10 הניסיונות ויבינו-כולם כמה קשים הם היו.
 6. ש'. אחרי הודעת ה' לא"א לקחת את יצחק מה היה הקושי הגדול בניסיון ?
 ת'. להיות בשמחה, כי ה' לא אמר על איזה הר-עליו להעלות את יצחק לעולה, ועליו היה
 להמתין לעוד נבואה מה', ונבואה באה רק שיש שמחה ואם א"א לא-יהיה שמח בדרכו לעקדה,
 ה' לא-היה פונה אליו בנבואה. {ולכן א"א היה חייב להיות שמח, וזה היה הקושי }
 7. ש'. מהו הניסיון הנוסף בו- אברהם אבינו צריך להמתין לעוד נבואה ?
 ת'. בניסיון 'לך לך מארצך'... ה' לא אמר לאיזה ארץ עליו להגיע, והיה על א"א להמתין
 לעוד נבואה, ועליו להיות שמח כדי לקבל עוד נבואה, לאיזה ארץ עליו להגיע.
 8. ש'. כאשר הגיעו להר המוריה מה שאל א"א את הנערים ואת יצחק ?
 ת. א"א שאל את הנערים : מה אתם רואים והם ענו יש הרים והרים כל-הדרך בה אנו הולכים.
 א"א שאל את יצחק : יצחק ענה אני רואה ענן-קשור על ההר, זו-הייתה השכינה.
 אמר אברהם נלך רק אני-ואתה להר המוריה, ואתם-נערים "שבו לכם-פה עם החמור",
 כי אתם דומים-לחמור, אתם לא רואים, וגם הוא לא רואה, שבו והמתינו עד אשר נשוב.
 9. ש'. המילים "וילכו שניהם יחדיו" נאמרו שלוש פעמים. בעקדה מה התורה רוצה להדגיש ?
 תשובה: א"א ויצחק אבינו הלכו למשימתם-לעשות רצון-ה', באמונה וכלב-שלם. {למרות הקושי}

בס"ד.

10. **ש'.** למה ניסיון-העקדה היה קשה מאוד **ולא מובן** ל-אברהם אבינו ?
{מלבד הקושי של אבא העוקד את הבן}
- תשובה:** ה' הבטיח לא"א כמה פעמים '**ביצחק יקרא לך זרע'**, {מ-יצחק יצא עם ישראל}
ועתה ה' מבקש ממנו לעקוד את יצחק, מה יהיה עם הבטחות-ה' ?
ובכל זאת עשה זאת הלך א"א באמונה-שלמה בלב שלם, ועמד בניסיון.
11. מה חשב אברהם אבינו, על כוונת ציווי-ה' בעקדה ?
ת'. אברהם אבינו חשב כי ציווי-ה' הייתה להעלות לעולה-לשחוט.
12. מה הייתה הטעות של אברהם אבינו ?
ת'. ה' אמר רק לעלות את יצחק לעולה על-גבי-המזבח, וחלילה לא-לשחוט.
13. מה אמר יצחק לאביו לפני העקדה בהר המוריה ?
ת'. אבא קשור-אותי היטב היטב, כי אני עלול לזוז, והקורבן ייפסל. {גם יצחק טעה}
14. **מי עצר** את אברהם אבינו ? **ומה אמר** לאברהם אבינו ?
ת'. מלאך ה' עצר את א"א. ואמר לו בציווי-ה' "**אל תשלח ידך אל הנער**". {חלילה לא-לשחוט}.
15. את מי העלה א"א קורבן במקום יצחק ?
ת'. אברהם אבינו ראה את האייל {כבש-גדול} בסבך-העצים, תפוס בקרניו. {מהם עושים שופרות.
ואת האייל העלה-קורבן במקום יצחק.
16. מה עשה ה' בקרניים של האייל {השופרות} ?
ת'. בקרן אחד-השופר הקטן: ה' תקע בו **בהר סיני** במתן תורה.
בקרן השני-השופר הגדול: יתקעו בע"ה בעתיד **בביאת-המשיח**.
17. במה בירך ה' את אברהם בסיום העקדה ?
ת'. בברכת הבנים: וכך לשון הפסוק-
"**כִּי בָרַךְ אֶבְרָהָם וְהִרְבֵּה אֶרְבֶּה אֶת יִרְעָדָיו כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכֹחֹל אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם**"
האם הכוונה לכמות כמו **כוכבים** או **כ-חול-הים** ?
ת'. אין הכוונה לכמות !! אלה למהות-ואיכות !! כיצד ?
ל-כוכבים אנו דומים אם אנו הולכים בדרך-הישר.
ל-חול הים לעפר אנו דומים אם אנו **לא-הולכים** בדרך-הישר,
19. ציין **שני-בשורות** בהם התבשר אברהם אבינו אחרי העקדה בדרכו הבייתה ?
ת'. בשורה ראשונה: על לידת רבקה-אשתו של יצחק אבינו.
בשורה שנייה: על פטירת אשתו שרה-אימנו.

בס"ד.

תולדות. פרק כה'.

1. **ש'.** בן כמה היה יצחק אבינו בנישואיו לרבקה אימנו ?
- ת'.** יצחק היה בן 40 שנה, ורבקה הייתה בת- יש אומרים בת-3, ויש אומרים בת-12.
2. **ש'.** יצחק ורבקה התפללו לילדים, למי ה' שמע ? נמק מדוע ?
- ת'.** ה' שמע ליצחק אבינו, כי תפילת יצחק היא תפילת צדיק בן צדיק {אברהם אבינו} ורבקה אימנו היא תפילת צדיקה בת רשע {בתואל}.
3. **ש'.** רבקה הלכה לשאול את א"א או את שם ועבר, {בני נח} מדוע יש לי ילד מוזר בבטן ?
- ת'.** ילד בועט בבטן אימו זה-טבעי, אבל ילד הבועט גם בדרכה לבית-המדרש, וגם בדרכה לעבודה זרה, זו תופעה מוזרה, ולכן הלכה לשאול להבין את ההתנהגות המוזרה של הילד.
4. **ש'.** מה התשובה ש-קיבלה רבקה ?
- ת'.** אין לך ילד מוזר !! יש לך שני ילדים שונים, כל אחד יקים-עם, אחד צדיק ואחד רשע.
5. **ש'.** כיצד הם יסתדרו יחד ?
- ת'.** רוב הזמן הם לא יסתדרו, כאשר האחד ישלוט, השני יהיה תחתיו, לסירוגין. {פעם זה פעם זה}
6. **ש'.** מתי עשו יהיה השולט ומתי יעקב ישלוט ?
- ת'.** כאשר יעקב שומר-תורה ומצוות יעקב השולט, וכאשר לא ישמור.. עשו יהיה שולט.
7. **ש'.** הנערים גדלו {בני 13} איזה כיוון חיים-מקצוע, כל אחד בחר לעצמו ?
- ת'.** **עשו- 'איש יודע ציד-איש שדה' /// ויעקב -'איש תם יושב אוהלים'.**
8. **ש'.** מהם המאפיינים של המקצועות הנ"ל. **תשובה-** לפניך טבלת מאפייני המקצוע.

יעקב - 'איש תם יושב אוהלים'.	עשו- 'איש יודע ציד-איש שדה'
א. תם-פירושו ישר, לא יודע לרמות.	א. צייד-חיות, וגם צייד בני אדם-בפיו , מרמה- אותם בשאלות תמימות וגם את יצחק אביו. רש"י.
ב. תם-מקצוע תמים -כמו רועה צאן . רשב"ם.	ב. מקצוע מתוחכם-צייד חיות. רשב"ם.

9. **ש'.** "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו". הסבר מה אהב יצחק ב-עשו ? {שלושה פירושים}
- ת' א.** תמיד דאג עשו לצוד ולהביא אוכל-לאביו. {צייד בפיו-אוכל} **רמב"ן**.
- ב.** עשו היה **צייד-בפיו** {מרמה משקר שואל שאלות} מעמיד פנים של צדיק, אבל הוא רשע. **רש"י**.
- ג.** יצחק אהב את יעקב ואת עשיו **למרות ידיעתו הברורה כי בנו עשו רשע**. **ספורנו**.
10. **ש'.** רבקה אוהבת את יעקב ולא את עשו {לדעת כל המפרשים} מדוע ?
- ת'.** כי ידעה את תכונותיהם עוד בהיותם בבטן, יעקב **צדיק** ועשו **רשע**.

מכירת הבכורה.

1. **ש'.** למה עשיו בא מהשדה עיף ? {שני פירושים}
- ת'.** עיף-מהצייד רץ התעיף, ויצא באותו יום לתרבות רעה. {פירוש א'}
- עיף-באותו יום **רצח**, ועבד עבודה-זרה {פירוש ב'. עפ"י המדרש}
2. **ש'.** למה בישל יעקב באותו יום נזיד עדשים-אדומים ?
- ת'.** באותו יום מת אברהם אבינו, ויצחק אבינו היה ב-אבל, נוהגים לבשל לאבלים מאכל עגול **כגון:** ביצה, זיתים, עדשים, מאכל עגול המסמל את חייו של האדם פעם למטה ופעם למעלה .
3. **ש'.** עשו ביקש "**הלעיטני מן האדום האדום הזה**" למה היתכוון עשו ?
- ת'.** אל תיתן לי בצלחת וכף לאכול, אני פשוט אפתח את הפה, ואתה-יעקב תשפוך לפה.

בס"ד.

4. **ש'.** למה יעקב ניצל את העייפות לקנות מעשו את הבכורה ?
 כי הבכורים עתידים לעבוד בבית המקדש, ועשיו רוצח ועובד עבודה זרה, לא ראוי ולא מתאים לעבוד בבית המקדש, לכן ביקש יעקב מעשיו, מכור לי את הבכורה.
5. **ש'.** כיצד התנהג עשו בזמן האבל על אברהם אבינו ?
 ת'. **עשו מזלזל** בפטירת-אברהם אבינו, יצא לשדה, גם רצח וגם עבד עבודה-זרה, א"א נפטר בן 175, היה צריך א"א לחיות עוד 5 שנים עד 180 שנה, ומת 5 שנים לפני זמנו, **מדוע?** אילו היה רואה א"א את עשו יוצא לתרבות רעה היה בצער גדול, לכן מת 5 שנים לפני זמנו.
6. **ש'.** "וַיֹּאמֶר עֲשׂו, הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה-זֶּה לִּי בְכֹרָה" מה התכוון עשו בדבריו ?
 ת'. עשו התכוון כי חייו בסכנת-מוות, **גם בהווה וגם בעתיד.** כיצד ?
בהווה- הוא צד חיות, ועלול-למות לפני אביו יצחק, **ולא יקבל ירושה** כפולה כמו כל בכור.
בעתיד-יעבוד בבית המקדש, -**גם במקדש יש סכנת-מוות** אם לא עובדים לפי כללי-המקדש.
 לכן אומר עשו, **גם בהווה וגם בעתיד 'אני הולך למוות'**, {אני בסכנת חיים בכל מצב} א"כ 'למה זה לי בכורה? {אין לי רוח ממנה} לכן זלזל בבכורה, ומכר אותה ליעקב -הראוי יותר לעבוד במקדש.
7. **ש'.** כיצד מכר עשו את בכורתו ליעקב {**כמה שילם? כמה שילם?**} ? {שני פירושים}
 ת'. אפשרות-א'. יעקב שילם לעשו {3-דברים} 1- כסף. 2- אוכל נזיד-עדשים, 3. ושבעה.
 אפשרות-ב'. יעקב שילם לעשו {2-דברים} 1- אוכל נזיד-העדשים. 2- ושבעה.

ברכות יצחק לבניו יעקב ועשו. פרק כ"ז.

1. **ש'.** ציין נקודת-דמיון, ונקודת-הבדל, בין הברכות אשר בירך יצחק את-יעקב ועשו ?
 תשובה: **הדמיון** בין הברכות באה לביטוי **בברכת-הפרנסה**.
 ליעקב: "ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ".
 לעשו: "משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל" {בסדר הפוך מיעקב}
נקודת הבדל: בין הברכות באה לביטוי **בברכת-השילטון**. {לשלוט בגויים-ובאחיו}
 ליעקב אבינו: **יש ברכת-שילטון "הוי גביר"** לאחייך וישתחוו לך בני אימך".
 לעשו: **אין ברכת-שילטון**. {הוא לא ישלוט באחיו, כל עוד יעקב שומר תורה ומצוות}.
2. **ש'.** מדוע יצחק חשב לברך את עשיו ולא את יעקב ?
 תשובה: שלושה-פירושים, א. הרמב"ן. ב. הרד"ק. ג. רש"י הירש.
 א. יצחק לא-ידע שעשו-רשע, ולכן רצה לברך את בנו הבכור. הרמב"ן.
 ב. יצחק כן-ידע את ההבדל בין עשו הרשע, ליעקב הצדיק, והתכוון לברך את עשיו רק בברכה חומרית, ואת יעקב-הצדיק בברכת-אברהם, ובברכת-הארץ ברכה-הראויה לצדיקים. הרד"ק.
 ג. יצחק כן-ידע את ההבדל בין עשו ליעקב, ורצה שלא-ייפרדו, אלה יחיו כאחים-טובים.
עשו ידאג ליעקב בפרנסה, ובמלחמות נגד עמים אחרים. **ויעקב ידאג** לארץ ישראל, ולבית-המקדש, עשו-ידאג לעניינים **הגשמיים**, ויעקב ידאג לעניינים **הרוחניים**. רש"י הירש.
3. **ש'.** מדוע פעלה רבקה, לבטל את תוכניתו של יצחק ?
 תשובה: {שני פירושים}
 א. רבקה קיבלה בנבואה כי-יעקב עדיף הרבה על עשיו, ולכן-פעלה לטובת יעקב.
 ב. רבקה הכירה את עשו-הרשע, ואמרה הברכה **לא מגיעה-לעשו**, ופעלה לטובת יעקב.
 4. האם יצחק הסכים עם התרגיל שעשתה לו רבקה, כאשר הכניסה את יעקב במקום עשו
 תשובה: כאשר גילה יצחק כי-יעקב קיבל את הברכה ולא עשו, אמר **"גם ברוך יהיה"**
פירוש א': הסכים יצחק עם רבקה, **ברצון גמור**, וגם בירך את יעקב **"גם ברוך יהיה"**.
פירוש ב': הסכים יצחק עם רבקה **בעל כורחו ולא-מרצון** גמור, ואמר בכוח **"גם ברוך יהיה"**.